Kasvu ja vaikuttaminen -osasto; Työehdot-osasto 14.10.2024

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta
uav@eduskunta.fi

VNS 4/2024

VNS 4/2024 vp Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko

SAK:n lausunto ulkoasianvaliokunnalle 16.10.2024 käsittelyä varten.

SAK kiittää ulkoasiainvaliokuntaa lausuntopyynnöstä ja lausuu kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta seuraavaa.

Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteossa keskitytään voimakkaasti taloussuhteiden ja yksityisen sektorin toimijoiden toimintaedellytysten vahvistamiseen ja viennin edistämiseen. Valitettavasti ihmisoikeuksiin sitoutuminen yleensä, ja erityisesti työntekijöiden oikeuksiin sitoutuminen, on jätetty selonteosta pois.

Erityisen huolestuttavaa on, että ihmisarvoinen työ ja ILO:n työelämän oikeudet on jätetty kokonaan selonteon tavoitteiden ulkopuolelle, vaikka selonteossa kehityksen edistämisen ensisijaiseksi keinoksi on valittu juuri kauppa ja taloussuhteet. Myös yritysten yhteiskuntavastuun edistäminen puuttuu selonteosta.

On vaikea nähdä, miten näin suppea tulkinta talous- ja kauppasuhteista edistäisi parhaalla mahdollisella tavalla vastuullista kehitystä yleisesti ja Agenda2030 tavoitteiden toteutumista. Ei riitä, että selonteossa sitoudutaan yleisellä tasolla teollistumisen, kaupan ja investointien tukemiseen kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Kauppapoliittisille toimille pitäisi asettaa kestävään kehitykseen pohjautuvat tavoitteet ja seuranta. Selonteon pitäisi asettaa myös ihmisoikeuksien edistämiselle, ml. työntekijöiden oikeuksien edistämiselle, selkeät tavoitteet ja seuranta.

Selonteossa ei mainita myöskään lainkaan kehityspolitiikan päämääräksi kansainvälisestikin hyväksyttyä määritelmää köyhyyden poistamisesta ja eriarvoisuuden vähentämisestä. Hallituksella vaikuttaakin selonteon perusteella olevan vahva tahtotila käyttää kehitysyhteistyövarat ensisijaisesti taloussuhteiden ja kaupan edistämiseen sekä suomalaisten pk-yritysten viennin tukemiseen.

Onkin perusteltua kysyä, vastaako selonteon mukainen politiikka kehitysyhteistyön- ja kehityspolitiikan ensisijaisia tavoitteita juuri lainkaan. Osana kauppa- ja kehityspolitiikan välisen yhteyden tiivistämistä pitäisi ensin vähintäänkin varmistaa, ettei kehitysyhteistyörahoitusta kanavoida jatkossa OECD:n kehitysyhteistyökomitean (DAC) säädösten vastaiseksi tueksi. Selonteossa kun jää auki, onko näin tarkoitus toimia.

Kasvu ja vaikuttaminen -osasto; Työehdot-osasto 14.10.2024

Ihmisarvoinen työ saatava takaisin kehityspolitiikan painopisteeksi

Edellisessä kehityspoliittisessa selonteossa Suomen kehityspolitiikan yhtenä painopisteenä oli ihmisarvoinen työ. Uudessa selontekoluonnoksessa se loistaa poissaolollaan.

Ihmisarvoiset työpaikat on mainittu selonteossa hyvin suppeasti rajaten ne naisten ja tyttöjen oikeuksiksi ilman tarkempia perusteluja. Tähän pitää saada muutos. Työelämän oikeuksien toteutumisen tavoitteen pitää koskea kaikkia työntekijöitä.

Myös YK:n Kansainvälinen työjärjestö ILO on lähinnä alistettu bränditoiminnan välineeksi tasa-arvoa käsittelevässä kappaleessa. Tällainen suhtautuminen ILO:n kansainvälisiin sopimuksiin on erittäin huolestuttavaa. Vaikka joitakin kestävän kehityksen tavoitteita voi olla hankala yhdistää viennin edistämiseen, 'ihmisarvoisen työn ja talouskasvun / (SDG8)' osalta kaupan ja kehityksen yhteys on kuitenkin ilmeinen. Molempien tavoitteiden samanaikaista saavuttamista tukee, kun huolehditaan ILO:n määrittelemien työelämän perusoikeuksien toteutumisesta kehittyvissä maissa. Tavoitteeseen ei päästä, jos huomiota kiinnitetään vain talouskasvuun, eikä työpaikkojen määrän lisäksi tavoitella juuri laadukkaita, ihmisarvoisia työpaikkoja.

ILO:n työelämän perusoikeuksiin sitoutumisen merkitys osana Suomen kehityspolitiikan painopisteitä on entistä tärkeämpää, kun ensisijaiseksi kehityksen edistämisen keinoksi on valittu vienti- ja kauppapolitiikan edistäminen.

1) Koska taloussuhteet ja kauppapoliittiset tavoitteet ovat selonteon keskiössä, on entistäkin tärkeämpää, että Suomi sitoutuu niiden rinnalla ihmisarvoiseen työhön ja ILO:n määrittelemiin työelämän perusoikeuksiin. Tämä on kirjattava yksiselitteisesti selontekoon.

Selontekoon on lisättävä YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia sekä EU:n yritysvastuudirektiiviä koskevat periaatteet

Suomen ammattiliittojen solidaarisuuskeskus SASK:n yritysvastuuselvitysten perusteella suomalaisilla yrityksillä on vielä paljon tehtävää tuotantoketjujensa ihmisoikeusriskien tunnistamisessa ja niihin puuttumisessa. EU:n yritysvastuudirektiivi velvoittaa vain suuret yritykset kunnioittamaan ihmisoikeuksia toimintaketjussaan. Käsiteltävässä selonteossa pitäisi linjata velvoitteista vähintäänkin myös pk- yritysten osalta, jotka nämä yritykset ovat selonteon perusteella keskeisiä julkisen rahoituksen saajia ja kansallisten tavoitteiden toimeenpanijoita.

Selonteosta puuttuu vastuullisen yritystoiminnan edistäminen, mikä pakottaa kysymään, onko Suomi sitoutunut enää edistämään yritysten ja

niiden arvoketjun osalta YK:n yrityksiä- ja ihmisoikeuksia koskevia periaatteita sekä EU:n yritysvastuudirektiiviä koskevia periaatteita. Selontekoluonnoksen perusteella vaikuttaa siltä, että Suomi ei halua panostaa inhimillisten työolojen ja riittävän toimeentulon edistämiseen yritysten arvoketjuissa kehitysmaissa. Näiden puuttuminen osoittaa heikkoa sitoutumista kansainväliseen lainsäädäntöön tai sopimuksiin osana kansainvälisiä taloussuhteita ja kehitysyhteistyötä.

2) Vastuullisen kaupan ja liiketoiminnan edistämiseksi selontekoon olisi lisättävä vähintäänkin viittaukset sekä EU-lainsäädäntöön yritysvastuulaista että YK:n yrityksiä koskeviin ihmisoikeusperiaatteisiin.

Ammattiliitot ovat aktiivisia kehitysyhteistyötoimijoita

Selonteossa mainitaan sivulla seitsemän Suomen kehitysyhteistyötahoina kansainväliset järjestöt, EU-instituutiot ja – jäsenmaat, kotimaiset virastot, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset, kansalaisjärjestöt sekä elinkeinoelämä ja yritykset. Ammattiliittoja ei ole mainittu yhteistyötoimijoina selonteossa lainkaan. Oletamme, että tässä on tapahtunut inhimillinen virke kirjoitusprosessin aikana ja oletettu niiden kuuluvan kategoriaan kansalaisjärjestöt. Virallisesti ammattiliitot eivät ole kansalaisjärjestötoimijoita, vaikka ne lasketaankin osaksi kansalaisyhteiskuntaa.

Useat ammattiliitot ja niiden keskusjärjestöt (SAK ja STTK) ovat aktiivisia kehitysyhteistyötoimijoita. Työelämän ihmisoikeuksien lisäksi edistämme tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta työelämässä, työntekijöille oikeudenmukaista ja puhdasta siirtymää, sekä vahvistamme hyvälaatuista työtä osana digimurrosta ja työn uusia muotoja. Tällä hetkellä esimerkiksi SAK ja STTK ovat mukana SASK:n oikeudenmukaisen siirtymän hankkeessa kouluttamassa Indonesian, Filippiinien ja Nepalin ammattiliittojohtajia hahmottamaan EU:n Fit fot 55- paketin ja yritysvastuudirektiivin vaikutukset heidän alueidensa työntekijöihin.

Jotta osana Suomen kehitysyhteistyötoimia voidaan taata kaikille työelämän ihmisoikeudet, ihmisarvoinen työ ja elämiseen riittävä palkka olisi ensiarvoisen tärkeää, että Suomi tuntee jatkossakin kehitysmaiden työntekijöiden työolosuhteet ja tekee yhteistyötä järjestäytyneen ammattiliikkeen kanssa.

3) Selonteon sivulla 7 oleva sana ”kansalaisjärjestöt” pitää muuttaa sanamuotoon kansalaisyhteiskunta. Myös muissa selonteon vastaavissa kohdissa pitäisi johdonmukaisesti käyttää termiä kansalaisyhteiskunta.

Vakaa toimintaympäristö on suomalaisten yritysten ja työntekijöiden etu

Parempi työelämä ja riittävä toimeentulo vahvistavat kehittyvien maiden ihmisten hyvinvointia ja taloutta. Sitä kautta ne edistävät myös yhteiskunnallista vakautta ja ihmisen tyytyväisyyttä asuinpaikkaansa. Kun toimintaympäristö on vakaa, menestymisen edellytykset ovat paremmat myös kauppaa käyville suomalaisille yrityksille. Parhaimmillaan molempien maiden talous kasvaa.

Työelämän perusoikeuksien edistäminen maailmalla hyödyttää myös suomalaisia työntekijöitä. Suomessa on ainakin vielä suhteellisen hyvä työelämän oikeuksia suojaava sääntely. Kun työntekijän perusoikeuksia edistetään ja ne paranevat myös globaalissa etelässä, suomalaisen työn kilpailukyky paranee. Näin epäeettinen toimija ei voi sivuuttaa suomalaista työntekijää polkemalla ihmisoikeuksia.

Lisäksi yritysten välinen kilpailu on reilumpaa, jos työelämän perusoikeuksia noudatetaan kaikkialla maailmassa. Moni suomalaisyritys ottaa ihmisoikeudet ja yritysvastuun huomioon, vaikkakaan eivät kaikki. Piittaamattomuus ei saa olla kilpailuetu, joka voi pahimmillaan viedä vastuullisesti toimivilta suomalaisilta yrityksiltä toimintaedellytyksiä.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Pia Björkbacka
johtava asiantuntija, ilmasto ja kestävä kehitys
pia.bjorkbacka@sak.fi